

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף נח

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

רביעית של תורה, וד' כוסות

מבואר בגמ' ש"אנטל" הוא שיעור רביעית של תורה, ביאר הרשב"ם (ד"ה רביעית) רביעית הלוג דהיינו ביצה ומחצה ומשום דארבעה כוסות של פסח שיעורן ברביעית ומצאו להן חכמים סמך מן התורה מד' כוסות האמורים במצרים מד' לשוני גאולה האמורים בפ' והוצאתי (וגאלתי ולקחתי והבאתי) לפיכך קרי ליה רביעית של תורה. בפשטות לשון של הרשב"ם שנאמר בפסח שישה ד' כוסות, וכל כוס שיעורו ברביעית, וסמכו על ד' לשונות. יש לעיין בלשון של הרשב"ם ורש"י בפסחים, הן על שורש הדין של ד' כוסות, והן על הדין של אשה בד' כוסות, מה שהביאו במקור לד' כוסות וכו', עיי"ש.

מבואר בגמ' בפסחים (קח) לדעת שמואל, אם שתה את כל הד' כוסות בבת אחת יצא. לדעת רב, יצא ידי שמחת יו"ט בין, אולם לא ידי חובת ד' כוסות. באיזה אופן נחלקו, באיזה צורה, ובאיזה אופן נחלקו, ע"ה.

דעת המיזח לרש"י (ד"ה בבת אחת, והסכימו עימו בתוס') דחה ביאור זה, שאפילו ישתה הרבה רביעיות בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד שכל הדין שאמרו רביעית, הכוונה שלא יפחות מרביעית אבל יותר מרביעית בכלי אחד מוגדר לכוס אחד.

ואומר הרשב"ם, הכוונה ששתאן צופין לא על סדר ההגדה, ולא חילק לכוס של קידוש, כוס של סיפור, כוס של ברכת המזון וכוס של הלל. עד כאן למדנו לפי דעת רש"י, ששמואל סבר שיצא והכוונה ששתה ד' רביעיות בכוס אחד. שאין מעכב לשותת על הסדר והשותה בכלי אחד ד' רביעיות יצא, כיון שאין ענין לד' כלים אלא לד' רביעיות. אולם דעת הרשב"ם שד' רביעיות בכלי זה כוס אחת. רק אם חילק לד' כלים ושתאן שלא על הסדר לדעת שמואל יצא. נראה שיש ענין בכמה כלים כדי להגדיר מהי כוס של ברכה והיא רביעית.

מה יהיה לפי דברי הרשב"ם, אם ימלא כוס אחת גדולה בד' רביעיות, אולם ישתה כל רביעית לפי הסדר האם גם אז יאמר הרשב"ם שזה מוגדר כוס אחת או שיסכים שמספיק לשותת רביעית בכל פעם.

המחבר (סי' תעב"ס"ח) כתב צריך לשותת ארבע כוסות על הסדר, ואם שתאן זה אחר זה שלא על הסדר לא יצא. וכתב במ"ב (סק"ה) וכו"ש אם שפך כולן בכוס אחד ושתאן לא יצא. ובפרמ"ג מצדד שאפי' הפסיק בינתים ואמר הגדה נמי לא יצא דארבע כוסות בעיניו.

ובבה"ל (ד"ה על הסדר) תמה טובא על דברי הפרמ"ג וז"ל ובאמת לא מסתברא כלל וכי ד' כלים בעיניו ד' פעמים בעיניו. גם מסעיף שאח"ז משמע איפכא לכאור' שהרי כתב אם יש בקנקן הרבה רביעיות שותין ממנו כל כך בני אדם כפי שיעור הרביעיות. אם לא דנדחוק לומר דגם שם אינו יוצאין רק לכוס אחד אבל לד' כוסות א"א לו לצאת בזה שבד' כלים בעיניו ולכוס אחד מיהו יוצאים אע"ג ששתו ממנו הרבה ב"א עכ"פ כל אחד לא שתה רק כוס אחד אמנם כ"ז דוחק ופשטא דמילתא היא דחבורה כולה יוצאה מצות ד' כוסות כששתים כולם מכד אחד והוא בהיפך מדברי הפרמ"ג וצ"ע. עכ"ל.

למדנו שנחלקו המ"ב והפרמ"ג, האם בעיניו לכל כוס ממצות הד' כוסות ל"כוס" מיוחדת שהיא תיכל רביעית וכו' או שאפשר לקיים בכוס גדולה שמכילה כמות של ד' רביעיות ובכל כוס על הסדר ישתה כרביעית. והנה המ"ב חזינן שהקל בזה דלא בעיניו לד' כלים אולם הפרמ"ג נקט דלא מהני.

אלא שעדיין צריך לעיין לפי דעת המ"ב לפי מה שכתב המחבר (סעיף ט') וישתה כולו או רובו ובמ"ב (סק"ל) לכתחילה בעיניו כולו ובדיעבד רובו ומקומות שהיין יקר אפי' לכתחילה סגי ברובו. ועיי"ש. א"כ לדעתו שמועיל כוס אחת גדולה ויש בה כמה רביעיות איך יקיים לשותת כל הכוס או לכה"פ רוב כוס. ואולי נקט שכוס כאן תתפרש "רביעית יין" וכל פעם שישתה רביעית או לכה"פ רוב רביעית מספיק. ויש לעיין.

בדיון "רובו ככולו" הנאמר "ברביעית" ובעוד מקומות שצריך בהם שיעור, הגדירו החתם סופר בתשובותיו (או"ח סוס"י ק"מ) וכן מפי השמועה הגר"ח בסטנסעיל בדיון רובו ככולו. (ועיינן נמי שו"ת בנין ציון ח"ב סי' ק"פ. והלכות קטנות להר"י מגיז ח"ב סי' נג'. ומאיך בדברי רא"ו בקוב"ע הוספות עמ' 1302 / דיון רובו מקפיד) נטעיים במעט לפי ראות עיני הכותב. כאשר הדבר הוא רובו מתוך כולו אומרים רובו ככולו, כאשר הדבר הוא "מסוים" כן לפיכך כאשר מונח החפץ המיוחד רובו יש את השיעור עליו האדם עושה את חובתו בהא אמרינן עשה רובו מוגדר לכולו.

אולם כאשר יש עליו לעשות מעשה ונתנו לכך שיעור כל עוד לא הגיע ליעדו המסוים בשיעור, כאילו לא עשה. ה"שיעור" הוא כעין מראה מקום לחובתו. ובדאי שבהא לא שייך רובו ככולו. בכוס של קידוש יש דין ב"כוס ברכה", שיעור הרביעית המונח לפניו. בהא יקיים מצוותו אולם כאן אומרים, שתה רוב כוס עלה לו לקיומו. אולם המקווה שדינו במ' א"ה. אין "מקוה" לפניו של ארבעים סאה שמתוך כך מוטל ל"ט סאה וכדו'. סאה שישטבל בלט' סאה לא שייך להגדירו רובו מתוך כולו. רובו מתוך מה. אין מקוה לפניו אלא מקוה-מים בשיעור

המתקרב לשיעור המקווה. מעולם עדיין זה לא היה מקווה כדי נאמר שעשה רוב מתוך. ובדומה, אכילת מצה בכזית בסה"כ צריך שיאכל שיעור כזית אין ענין במצה מסוימת שיאכל מתוכה כזית, כדי שנאמר רובו ככולו. ולפיכך כל עוד לא הגיע לשיעור כזית לא קיים המצוה. ובמצורע הרי יש אדם לפניך שעליו מוטלת חובת התגלחת, עליו אמרינן רובו מתוך כולו. (עדיין קשה, מקוה שחלקו שאובים צריך להיות שתועיל הטבילה מן התורה. ועיינן בסו"ד החת"ס נראה שהרגיש בכך. וכן צ"ע טובא אם נכנס אדם כולו למקוה למעט זרת אחת מצאבעוותו דינו שלא עלתה לו טבילה. מדוע, הרי יש מקוה מסוים ואדם מסוים ומדוע לא נאמר רובו ככולו. ואולי כשיטת הכס"מ (פ"ו מאבה"ט הט"ו) דנקט שעיקר הטבילה והטהרה היא היציאה מהמים לפיכך עדיין לא עלתה לו טבילה ועדיין לא נאמר שיעור מסוים. אלא דגוף דברי הכס"מ מוקשים מהסוגיא בפסחים ז': ושם בתוס' ועיינן' שוב הראוני שעמד בקושיא זו חתן האו"ש בספרו זרע אברהם אות מ' סימן ע"ה.)

בתחילה היה נראה, שהמ"ב לא סבר את החילוק הנזכר, שאומרים "רובו ככולו" כאשר צריך לדון על דבר המסויים לפנינו, שהרי לשיטתו מועיל כוס אחת שיש בה כמה רביעות, ומועיל אף לכוס ראשונה, והיכן יש כאן רוב כוס, ולא חלק על זה שמועיל רוב רביעית.

אולם נראה שהביאור, מאן יומר לן שכוס המסוים הוא הכוס העומדת ע"ג השולחן לפני המברך. בשלמא במצורע בודאי שהבא להיטהר מצרעתו הוא ה"מסוים" שבו נדון כולו או רובו וכו'. אולם בכוס לכאורה הנדון הוא ה"שיעור כוס" ההלכתית ודין "כוס" בגדרי הלכה היא "רביעית" א"כ ברביעית שיש לפניך בה נדון רובו ככולו ולא בכללות כל הכוס. דמה אכפת לן האם הכוס גדולה או גדולה יותר. כאשר יש רביעית בה הנדון הוא לשותת רוב רביעית (אמת שגבי כוס מד' כוסות בעיניו לכתחילה לשותת כוס ובשאר דברים סגי ברביעית אולם בודאי שגבי ניד"ד עסקין ברביעית). וא"כ אף שדעת המ"ב שאפשר לקיים מצוות ד' כוסות בכוס אחת גדולה המחזיקה ד' רביעיות, ואין הוא חולק על הדין דבדיעבד שסגי ברוב כוס, וכמו"כ עדיין דבריו יעלו בקנה אחד עם דברי האחרונים דלעיל היות ושיש כאן כוס המסוים, כלומר רביעית והוא הכוס ההלכתי ובו דנים רובו ככולו. (ועדיין יש לעיין לפי מה שפסק המחבר ב"א שם בסעיף ט, ודברי המ"ב עיינן' שו"ד"ק. ואכמ"ל)

סיכום הדף

נושא היום: עוד מדברי רבי בנאה

רבי בנאה ציין את מערות הקבורה של הקדמונים כדי שלא תטמא טהרה, כאשר הגיע למערת אברהם אבינו, עמד אליעזר מבחוץ, **ושאל רבי בנאה** מה עושה אברהם אבינו, **אמר לו** שוכב בין זרועותיה של שרה אמנו ומעיינת בראשו, **אמר לו רבי בנאה** תשאל רשות שאוכל להיכנס. **אמר אברהם אבינו** וכנס שאין יצר הרע בעולם האמת, נכנס בדק את המערה כדי לסמנה מבחוץ, ויצא. **כאשר הגיע למערת אדם הראשון**, יצאה בת קול ואמרה הסתכלת בדמותו של יעקב אבינו אל תסתכל בדמותו של אדם הראשון שהוא כביכול בדמותו של הקב"ה, **אמר רבי בנאה** והרי אני צריך לסמן את המערה, ענתה הבת קול ואמרה, שיעור המערה כמערה החיצונית של אברהם אבינו. **ולמ"ז** שני בתים זה למעלה מזה, אמרה הבת קול כדמת העליונה כך התחתונה. אמר רבי בנאה וסתכלתי בב' עקביו של אדם הראשון והם דומים לשני גלגלי חמה.

היופי של כל העולם לגבי שרה, כקוף בפני אדם, **ושרה** בפני חוה כקוף בפני אדם, **וחוה** בפני אדם הראשון כקוף בפני אדם, **ואדם הראשון** בפני שכינה כקוף בפני אדם. **ויפנו של רב כהנא** כעין יופיו של **רב** שהוא כעין **אבנו** שהוא כעין **יעקב** אבינו שהוא כעין **אדם הראשון**. **מכשף** שחפר בקברים כדי להפשיט את המתים, **הגיע לצינון של רב טובי בר מתנה**, ותפס אותו רב טובי בדקנו, **בא אביי** וביקש שישחררו, **לשנה הבאה** הגיע המכשף שוב, ותפס אותו רב טובי, **ובא אביי** בלקט פלו, ולא עזב רב טובי, **עד** שבאיו גזז את זקנו. **אדם שחילק את** ירושתו ואמר לבן א' חבית לבן ב' חבית עצמות לבן ג' חבית מוכין. לא ידעו מה כוונתו, **ואמר להם רבי בנאה**, חבית עפר, קרקעות. חבית עצמות, בעלי חיים. חבית מוכין, בגדים.

אדם שמע שאשתו אומרת לבתה, מדוע אינך נזהרת כאשר את עושה איסורים, כמוני שעשרה בנים יש לי ורק אחד מאביך. **לפני שנפטר** אמר כל נכסי לבני האחד. לא ידעו למי נתכוון, באו לרבי בנאה, **אמר להם** לכו והכו על קברו עד שיעמוד ויגלה לכם למי כוונתו, כולם הלכו מלבד בנו האמיתי, **אמר רבי בנאה** כל אלו שהלכו אינם בניו שהרי מתדברים עד יפנים וילכו לחבון בקבר אביהם. **הלשינו** עליו לבית המלכה שמצויא ממנו שלא ע"פ עדים וכו', שלח המלך ו**תפסו** את רבי בנאה, **הלכה אשתו ואמרה**, היה לי עבד שערפו את ראשו, הפשיטו את עורו, אכלו את בשרו, שאובים מים ע"י העור ומשקים לחבריהם ולא משלמים לי שכר עבור העבד, **לא הבינו** בבית המלכות מה אומרת, קראו לרבי בנאה ואמר להם שאמיר תיש גדול היה לי וכו' (עי' במהרש"א באריכות).

אמר בבית המלך הואיל וחכם רבי בנאה שישב בשער העיר וידון את אנשי העיר. **רבי בנאה ראה** שכתוב על השער "כל דין שנקרא לדין, אינו דין", אמר להם והרי יבא מי שאינו מאנשי העיר ויתבע את הדין, מיד יורידו אותו מדינותו? **אלא** כל דין שנתבע לדין חובי שכתו, אינו דין. **וכך הוסיפו** אנשי העיר ביש בעיני דקני היהודים.

עוד ראה שכתוב "בראש כל מיתה, דם. בראש כל חיים, יין". אמר להם יש דברים שמחמתם ולא רק כלייה הדם מהגוף, והאם כל חולה שישקוהו יין יבריא, **אלא** ראש לכל המחלות זה הדם, וראש לכל הרפואות זה היין, **וכך** כתבו בשם דקני היהודים. **ובמקום** שאין יין צריך רפואות כי המחלות שכיחות.

בפתח העיר פוטקיא היה כתוב "אנפך אנגב אנטל", **כוונתם** הייתה לומר וללמד את בני העיר שהמידות הנזכרות כולם שיעורם רביעית. ו"אנטל" הוא רביעית של תורה.